

פרשת וישב
גיליון רע"ו
שנה ר'
כסלו תשפ"ה

בדרו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

יארצייט השביעי לרשכבה"ג מרנא אילת השחר זצוק"ל – דברים מרבותינו אילת השחר והדרך אמונה שהביא יבדלחט"א רבינו מרן פוסק הדור שליט"א בשם, ופלפל והרחיב בביאור הדברים

לוקט מקונטרס ווי העמודים וחוקיקהם טבת תשע"ח

מר' יוחנן, וכיון שהוא מעיד שאי אפשר לקיים כבודם והוא יענש עליהם למה לו לגלותם עדיף יותר להשאר במצב שאינו יודע מי הם, שלא יענש.

ונבאר קצת הדברים: כיבוד אב ואם הוא בגדר פירעון חוב, כמבואר בחיי אדם (כלל סז ס"א), שאדם שאינו מקיים כיבוד אב ואם, מותר לקרותו רשע, כי הוא בגדר לוח רשע ולא ישלם, כי כל אדם בעל חוב להוריו על שהביאוהו לעולם וטיפלו והשקיעו בו.

ובנידוננו שהם ברחו ממנה, הרי הדבר דומה למלוה שהלוה כסף ללוה וברח ממנו, שאין הלוה חייב לרדוף אחריו למוצאו. ואם כן אשרי לה שהוריה דאגו לה שלא תצטרך לחפשם ולכבדם, והרי אשרי אדם שלא מכיר את הוריו ולא יענש על העדר מצות כיבוד.

ולכאורה יש לעיין שאמרינן במנחות (דף מא ע"א) שבעידנא דריתחא עונשים על מי שהיה יכול לקיים מצוה ולא קיים, כמו מצות ציצית שאם אין לו בגד של ד' כנפות פטור מציצית, אבל בעידנא דריתחא מענישין על מי שאינו מכניס עצמו למצוה, וא"כ גם בכיבוד אב, הרי בקל יכול לברר מי הם הוריו, ומפקיע עצמו מהמצוה.

וי"ל שיתכן שמה שענישין בעידנא דריתחא, דוקא במצות עשה שיכול לקיים בקל, ואין חשש שיעבור עליהם, כגון מצות ציצית וכדומה, אבל בכיבוד אב, שיותר מאשר יקיים את המצוה יעבור עליה, שלא יקיימה כראוי, אולי בזה עדיף שלא יכניס עצמו למצוה, ולא יקיימה, כדי שגם לא יעבור עליה.

ושאלתי את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי (שליט"א) האם אין ענין שתברר מי הם הוריה, כדי שתדע למי היא מתייחסת, והרי נאמר ויתילדו על משפחתם (במדבר א יח) ופרש"י שהביאו ספרי יחוסיהם, ואם כן אולי גם כאן יש ענין שתדע מי הם הוריה שתתייחס אחריהם.

והשיב לי גיסי, שמכיון שהיא יודעת בעדות ברורה שהוריה כשרים לבוא בקהל, ויודעת מהו הייחוס שלהם, לא צריכה לדעת מי הם ההורים, וסגי בכך.

איך מניחים תכשיטים על פטר חמור והלא הוא אסור בהנאה
שאלה: נהגו בכל תפוצות ישראל לקשט את החמור בתכשיטים, כדי לחבב את המצוה, אכן ההר צבי בספרו רשמי שאלה כתב וז"ל: נסתפקתי במה שנוהגין להניח על הפטר חמור תכשיטין ליפותו, והוא אסור בהנאה והרי זה כמשתמש בפטר חמור ואסור לעבוד בו.

אין זה פלא כי הגשם מראה מי הם הצדיקים
סיפר מרן הגר"ח קניבסקי (שליט"א), באחד השנים, לא היה גשם, והכריזו מטעם הבד"ץ לומר בשומע תפילה יועננו, באותו יום שלחו אותי להיות הש"ץ במנחה במנחן של החזו"א שאלתי את מרן החזו"א האם לומר יועננו, והשיב, למה צריך לאמרו, עוד ירד גשם, ועוד באמצע חזרת הש"ץ התחיל לרדת גשם חזק, לאחר התפילה נגשתי אל החזו"א ואמרתי כזה מופת? וחייד.

מרן ראש הישיבה זצ"ל אמר, שאין זה פלא, והיא גמרא מפורשת בכתובות (דף ה ע"א) 'ומעשה ידיו מגיד הרקיע', מעשה ידיהם של צדיקים מי מגיד, הרקיע, ומאי ניהו מטר. ופירש"י שהרקיע מעיד עליהם לבריות שהם צדיקים, שמתפללין על הגשמים ומטר יורד.

האם ראוי לילד מאומץ בגיל עשרים לגלות מי הוריו
שאלה: ילד מאומץ שלא יודע מי הם הוריו, אך יודע שהם יהודים כשרים, וגם הוא כשר לחיתון, וטוב לו אצל הוריו מאמציו. האם ראוי לו בהגיעו לגיל עשרים (שאפשר לו אז לגלות את הוריו) לגלותם בפנקסי הממשלה כדי שיוכל לקיים מצות כיבוד אב ואם?

תשובה: נאמר במסכת ברכות (דף לה ע"ב) בא וראה שלא כדורות הראשונים הדורות האחרונים, דורות הראשונים היו מכניסים פירותיהם דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר... יעו"ש, הרי ששבח גדול הוא לאדם המשתדל להכנס לחיוב במצוות הגם שיוכל להפטר מהם, וא"כ בענינו ראוי שיחפשמ כדי לקיים מצות כיבוד אב ואם, אלא שאם הדבר יבלבל אותו וכעת טוב לו, אינו חייב, כי לא חייבים לבזבז יותר מחומש עבור קיום מצות עשה.

ובפרט שכעת הוא פטור ממנה, ובפרט שהם הרחיקוהו בל יכבדם. אבל אם לא יבולבל, וגם למאמציו זה לא איכפת, מסתבר שמצוה עליו לגלותם כדי שיוכל לקיים מצות כיבוד אב ואם. והוא חייב גם מהתורה לכבד את מאמציו בתור הכרת הטוב, ואם הוריו מאמציו מתנגדים צ"ע.

הצעתי את הדברים לפני מרן ראש הישיבה זצ"ל ואמר דאפילו אם הבן לא יתבלבל גם אז העצה הטובה היא לא לגלות מי הם הוריו, מאחר ונאמר במסכת קידושין (דף לא ע"ב) "אמר ר' יוחנן אשרי מי שלא חמאן", ופרש"י אשרי מי שלא חמאן שאי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך והוא נענש עליהם, **אם כן בן זה שלא מכיר את הוריו אשרי לו, ומה לו להיות חכם יותר**

תשובה: **מרן ראש הישיבה זצ"ל השיב שאין בזה איסור הנאה, שאין האדם נהנה מזה**, אלא מניחים התכשיטים עליו לחיבוב המצוה, משום 'זה קלי ואנווהו'. [ואין בזה איסור עבודה, שעבודה היא כאשר צריך להביא את הסכין השחיטה לבית המקדש, אבל הכא אין צריך להביא את התכשיטין ממקום למקום, אלא מניחין עליו את התכשיטין לחיבוב המצוה].

ומרן הגר"ח קניבסקי (שליט"א) השיב, אמרו חז"ל קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה, וכאן ההנאה היא רק מן המראה של החמור, שהחמור נראה יפה, ואף שמעילה אין בהם אבל יש בהם איסור דרבנן, מכל מקום בענינו נראה שגם איסור דרבנן אין בו, כיון שהתכשיטין באים לכבוד שם שמים.

עוד נראה שיש ענין גדול בלבישת תכשיטים על הפטר חמור, והיא ממש חלק מהמצוה, וכמו שכתב באור החיים (שמות יג יד) 'והיה כי ישאלך'. פירוש בשעה שיראה בנך ענין פדיון בכור אם ישאלך אתה חייב לומר לו, אבל בלא שאלה אין חיוב אלא בליל פסח. ולזה דקדק לומר מחר פירוש אפילו למחר דהיינו כל זמן שיהיה, ואמר לאמר פירוש שתהיה כוונתו בשאלה שתאמר אליו אז הוא שתשיבהו בדרך האמור.

נמצינו אומרים כי פסוק זה שלא בליל פסח נאמר, אלא במצות קדושת פטר רחם, ואין צורך בהגדה זולת על ידי שאלה. ורבותינו ז"ל (מכילתא) אמרו כנגד ד' בנים וכו' זה דרך דרוש, עכ"ד.

...

אב, ובנו רשע נהרגו בתאונה האם לא לקבור הבן עם אביו

שאלה: אב ובנו רשע, נסעו יחד, ור"ל נהרגו בתאונת דרכים. קשה להפריד לגמרי את חלקי הגוף של הבן מאביו. האם להתאמץ להפריד כל חלקי הבן ולקברם לחוד, כדי לא לקבור רשע ליד צדיק, ומבואר בשו"ת חת"ס (יו"ד סימן שמא) שהוא איסור תורה, והיא הלכה למשה מסיני כמבואר ברש"י בסנהדרין (דף מו ע"א), או שמא אין צריך להתאמץ?

תשובה: נאמר בתרגום יונתן בן עוזיאל (פרשת ויחי ט) שעשו בא לערער על קבורת יעקב במערת המכפלה, וחוששים בן דן חתך ראשו ונתגלגל לתוך מערת המכפלה. וצ"ע, וכי מותר לקבור בן רשע אצל אביו הצדיק?

והשיב על כך מרן ראש הישיבה זצ"ל בספרו אילת השחר (פרשת ויחי) **אולי בזכות שכיבד את אביו זכה להיקבר שם, או שמא כיון דנפל שם לא רצו להוציאו**.

לפי זה גם בענינו אם הבן הרשע כיבד את אביו ונפל שם, אולי מותר לקבורו שם. וצ"ע למעשה. [גיסי הגר"ח קניבסקי (שליט"א) השיב בירושלמי (נדרים פ"ג ה"ח) אמרו שלעתיד לבא כשישבו הצדיקים יבוא עשו לישב עמיהם עד שהקב"ה יוציאו. ואיך ישב שם כנראה שיש בו מעלות, ובשביל המעלות האלו סגי שראשו ישאר במערת המכפלה].

...

ברכת חכם הרזים בעצרת הגדולה בתשע"ד

שאלה: יש להסתפק האם אפשר לברך גם כאשר אינו רואה את כל הששים רבוא, או שמא צריך לראות את כל הששים רבוא ביחד.

צדדי הספק: לכאורה הלשון בגמרא ובשו"ע היא הרואה ששים רבוא ביחד, משמע שצריך לראותם, מאידך הרי קשה מאד לראות ששים רבוא, ואולי כל הברכה נתקנה גם כשאינו רואה אותם בפועל, ודי שרואה את מקצתם?

תשובה: לכאורה יש לדון שאלה זו בכל ברכות הראיה, האם צריך לראות, או שדי בידיעה, והנה בברכות (שם דף נח ע"א) מבואר שרב ששת אף שהיה סגי נהור בירך על המלך כשעבר לידו.

אולם בשערי תשובה (סימן רכד סק"ה) כתב שדין זה נאמר רק במלך, כי הברכה היא שחלק מכבודו, אבל אין מברכים על הראיה, אבל אין ללמוד מזה לשאר ברכות שמברך על הראיה ולא על הידיעה. ובמקור חיים (לחוות יאיר קיצור הלכות שם ס"י"ג) כתב, שלכן בירך רב ששת, משום ששמע קול סוס דוהר ומרכבה מרקדה, וחוצרות התרועה כתכסיסי מלכים, ולכן אין ראיה לשאר ברכות דראיה.

והנה בענינו לא מביעא לשיטת המקור חיים אפשר לברך גם כשאינו רואה את כולם, שהרי שומע את הקולות, ויודע שיש כאן ששים רבוא, אלא יתכן שגם לשערי תשובה אפשר לברך בענינו, שגם הברכה 'חכם הרזים', היא הברכה להקב"ה, שמברכים אותו, ואם כן אינו צריך לראות את כולם, ובפרט שיש לומר כשרואה את מקצתו הרי זה כרואה את כולו.

ולכאורה היה ניתן להוכיח שאפשר לברך גם כשאינו רואה את כולם, שהרי בן זומא בירך את הברכה כשעמד על גב מעלה בהר הבית, ואיך ניתן לראות ציבור גדול כזה, מהגבהה נמוכה כזו, אמנם היה אפשר לדחות, שכן זומא ראה את כולם, כי הר הבית היה מקום קטן, אלא שכל ישראל עמדו שם בנס, ולכן היה יכול לראותם, וכמבואר במלבי"ם (ברכות שם) שהיו עומדים שם בנס, והוא אחד מניסי המקדש. מכל מקום יתכן שכיון שתקנו חז"ל ברכה זו לכל אחד, משמע שגם במקום שאי אפשר לראות את כולם, אפשר לברך.

והנה מבואר בנדרים (דף כד ע"ב) נדרי הבאי, אמר קונם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים. וכן פסק בשו"ע (יו"ד סימן רלב ס"ד) נדרי הבאי כיצד, כגון שאמר קונם ככר זה עלי אם לא ראיתי כיוצאי מצרים.

והקשה בט"ז (סק"ז) בגמרא ובטור כתוב אם לא ראיתי בדרך הזה, כיוצאי מצרים ונראה דמוכרח לגרוס כן, מדפריך בגמרא על קורת בית הבד והא הוה בשבור מלכא, ולא פריך על כיוצאי מצרים והא אפשר שראה כן, דהא איתא בשו"ע (או"ח סימן רכד ס"ה) הרואה ששים רבוא מישראל ביחד, אלא על כרחך לומר דמה שהוא אומר בדרך הזה, היינו שמפורסם הוא שלא היו שם סי' רבוא באותו דרך, אבל לגירסא דכאן קשה מגמרא שהזכרנו.

וביד שאול (ידות נדרים שם) תירץ שזה אפשרי, אך כיון שלא שכיח, לכך קרינן לזה נדרי הבאי. ובמחנה לוי (שבועות דף כט ע"א) תירץ שכשאמר כעולי מצרים, היינו כפי כל העולים, כולל נשים והטף, והערב רב, וזה היה מספר גדול מאד מאד, שאי אפשר לראותם.

ולכאורה משמע מדברי הט"ז שלגבי ברכת 'חכם הרזים' צריך לראות את כולם ביחד, שאם לא כן היה יכול לתרץ, שבאמת אי אפשר לראותם יחד, ולכן הוי נדרי הבאי, ולגבי הברכה אין צריך לראותם יחד.

אלא שבירושלמי (נדרים פ"ג ה"ב) מקשה על המשנה, ולמה הוי נדרי הבאי, וכי לא איפשר שלא עבר בה כעולי מצרים. אלא כן אנן קיימין בראייה אחת. ומביא ראיה לזה, שלוליינוס מלכא כד נחת לתמן, נחות עימיה מאה ועשרים ריבויין. אלא אכן אנן קיימין בראייה אחת. [וראה מה שכתב בזה שיירי קרבן שלפי זה לא קשה קושית הט"ז].

לאור דברי הירושלמי, מוכרח שאי אפשר לראות אוכלוסי גדולה כזו כששים רבוא, והאומר שראה את כולם, הרי זה נדרי הבאי, ועל כרחך שהברכה שתקנו חכמים על הרואה ששים רבוא, היינו אף כשרואה מקצתם.

למעשה אמר מרן ראש הישיבה זצ"ל שמסתבר שאין צריך לראות את כל הששים רבוא, אלא די בראיית מקצתם, אם יש אומדן שיש ששים רבוא אפשר לברך.

וכן הורה מרן הגר"ח קניבסקי (שליט"א) שמסתבר שאין צריך לראות את כולם, אלא די שיראה את חלקם ויחוש שהוא מוקף בששים רבוא.

לוקט ונערך ע"י המשיב הגאון רבי שמעון ויסברג שליט"א מרכזי המכון

הנהגת רבינו בנר חנוכה

נשאל רבינו זצ"ל למה השו"ע לא הזכיר (באו"ח סי' תרע"ג) דשמך זית מצוה מן המובחר לנר חנוכה, כמש"כ השו"ע בהלי שבת (באו"ח סי' רע"ד), והשיב כי זה דבר פשוט, (ישורון מ"ח עמוד ק"י) מועדי הגר"ח ח"ג סי' ת"ע, ואולי ר"ל דק"ו הוא מנר שבת דכאן יש מעלה דומיא דמקדש וכמש"כ הרמ"א בד"מ סי' תרע"ג ס"א שבו היה הנס).

וכן עיי' במאירי שבת כ"א א' ד"ה ממה וז"ל נרות של שעה מותרות לנר חנוכה ומ"מ נוי מצוה הוא לעשות בשמן אחר שהנס היה בשמן והוא שאמרו למטה כל השמנים יפים לנר ושמן זית מן המובחר ואף על פי שקצת מפרשים פירשוה לענין שבת בתוספות פירשוה לענין חנוכה ומטעם שכתבנו), ובסי' אריה שאג (עמוד תר"ג) השיב רבינו, **בזמנינו זה ביוקר**. ולמעשה רבינו זצ"ל היה מדליק הנרות בשמן זית שראוי למאכל (כמו שהידר חמיו רשכבה"ג מרנא הגר"י אלשיב זצ"ל דומיא דנס בשמן דמנורה), ואמר רבינו, **שאינ זה לעיכובא רק להידור וכדעת חמיו שמחמיר שיהי' השמן גם ראוי למאכל**. ומ"מ אמר דא"צ לטבול הכוסות כי די שהשמן יהיה ראוי בעצמותו למאכל, ולא נותן מים תחת השמן, כמו שמובא בכה"ח (סי' תרע"א ל"ב) ע"ש, (אלא ד"א של הלכה פס"ג סי"ח).

שמן זית הראוי לאכילה בחנוכה

ובסי' מועדי הגר"ח (ח"א סי' תרל"ג) נשאל רבינו זצ"ל בענין שמן זית לנר חנוכה, האם צריך להקפיד להדליק בשמן זית שראוי לאכילה, והשיב, אם יכול, ובסי' חוט שני חנוכה (עמוד שי"ט) כתב שא"צ להקפיד.

ועיי' בסי' שאלת רב (פלי"ח אות ט' עמוד שצ"ב) במי שאין לו שמן זית האם יש עדיפות לסתם שמן במקום שעה, והשיב, אולי, ונשאל (אות י'), אם יש שמן זית צלול מאוד עד שמראהו דומה לשקוף ורגילים למוכרו לאכילה אבל מחירו כפול משמן זית אחר ויש סוג אחר שנמכר להדלקה עם חמציות גבוהה שהוא גם צלול אבל דומה לצבע כתום האם יש להדר לקנות לנר חנוכה דוקא את השמן זית לאכילה, והשיב, **ראוי שיהא כשר לביהמ"ק**.

חינוך קטנים בשמן זית

ונשאל רבינו זצ"ל בענין חינוך קטנים בהדלקת נר חנוכה האם צריך לחנך קטן להדליק בשמן זית שיש בזה הידור, והשיב, **אין צריך**, (מועדי הגר"ח ח"א סי' תר"מ).

וע"ע מש"כ בשם רבינו בסי' דרך שיחה (ח"א עמוד פ"א) שיש שני דיני חינוך יש חיוב חינוך על כל מצוה ומצוה בפני עצמה ויש דין חינוך באופן כללי שיתנהג בהכל כמו שצריך והדין השני שייך גם בהידור מצוה וגם בהרחקה ואמנם הדין השני אינו חיוב אלא מצוה וגם אם לא הגיע לחינוך של כל פרטי המצוה יש מצוה לחנכו, וע"ע בסי' גם אני אודך ענפי משה (ח"י"ח סי' ט"ז).

להשכיחם תורתך במניעת שמן זית

כתב רבינו זצ"ל, להשכיחם תורתך, במה שטימאו כל השמנים ולא יוכלו לאכלם בטהרה, והם היו אוכלין חולין על טהרת הקודש, ושמן זית גורם זכרון כמ"ש בהוריות (י"ג ב'), וזהו להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך שיהיו מוכרחים להקריב בטומאה אם אין טהרה שטומאה דחוויה בציבור, (טעמא דקרא חנוכה וע"ש דבזה א"ש מה ששואלים למה לא נזכר בעל הניסים נס פך השמן דרמוז כאן).

שמן זית בשותפות או שמן אחר

ונשאל רבינו זצ"ל, מי שיש לו מעות לשמן פשוט לנר חנוכה או לשמן זית בשותפות מה עדיף, והשיב **שעדיף שמן זית**, (מועדי הגר"ח ח"ב סי' תרס"ב ישורון מ"ח עמוד ק"ג) וכ"כ בשו"ת מחשבת הקודש (ח"ב סי' מ"ד) וכ"כ מח"ס מצות נר איש וביתו.

עירב שאר שמנים בשמן זית

נשאל רבינו זצ"ל, במי שעירב שמנים, רוב שמן זית במיעוט שמן סויה, לענין הידור בהדלקת נר חנוכה, האם יוצא ידי הידור להדלקת נר חנוכה בשמן זית, מאחר שדנו הפוסקים אם ביטול ברוב מהני להחיל דינים או רק להוריד איסורים, ואמר דזה מחלוקת אי ביטול ברוב מהני להחיל דינים או רק להוריד איסורים, אכן בנידון דידן שזה הידור יכול להיות שלכו"ע יוצא בזה ידי ההידור, (פתחי חיים או"ח אות ע"א וע"י ענפי משה חנוכה סימן ט"ז).

שמן זית של נס למנורה

כתב רבינו זצ"ל, בפי' ויקהל (פלי"ה כ"ז) עה"פ והנשיאים הביאו את אבני השהם, כתב בתרגום יוב"ע ותייבין ענני שמיא ואזלין לן עדן ית בושמא בחירא וית משחא ונסבין מתמן דזיתא לאנהרותא, וקשה דא"כ אי"ז שמן זית שגדל על העץ אלא שמן נס והיאך כשר להדלקה.

ועיי' במנחות (ס"ט ב') חטיף שירדו בעבים והתוסי' פי' דעל ידי נס ירדו בעבים והנה מזה נראה דחטיפים שע"י נס חשיבי חטיפים וכשרים למנחות, וה"ל אף שבא ע"י נס חשיב שמן זית הכשר להדלקה, וגם יל"פ, שהביאוהו מגן עדן התחתון ושם הוא שמן זית ממש שגדל על העץ שצמח מהאדמה, (טעמא דקרא פי' ויקהל פלי"ה כ"ז ד"ה והנשיאים הביאו).

אם שמן זית נחשב דבר חריף

נשאל רבינו זצ"ל האם שמן זית הוא כדבר חריף מאחר שבפסקי התוסי' עמ"ס (ע"ז אות ע"ג) כי ז"ל, שמן זית עז וחריף ומפליט כמו רותחין ע"ש, ואמר רבינו דזה חידוש, ושאלו מה למעשה, וכפל ואמר זה חידוש. (פתחי חיים יו"ד אות ו').

אניגרון לברכת מעין ג'

נשאל רבינו זצ"ל, השותה שמן זית באניגרון לרפואה שברכתו העץ ומעין שלש האם מצטרף האניגרון לברך מעין שלש, והשיב, צ"ע, (שאלת רב ח"א פי"ח סי"ב).

שמן זית לזכרון

בהוריות (י"ג ב') מבואר דהרגיל בשמן זית מועיל לזכרון, ונשאל רבינו זצ"ל, כמה שמן זית צריך לשתות בשביל להיות רגיל, והאם מועיל בתערובת בתוך אוכל אחר, והשיב, **אין לו שיעור**, (עזרת אלעזר ברכות עמוד י"ד ולענין שכחה בזיתים כי' להזהר גם בתערובת לא להיות רגיל בכך ופ"א יכול לאכול הרבה).

ע"י בסי' תורתך שעשועי (עמוד רכ"ח) שהבאתי מרבינו זצ"ל דבשבת אין שולט שכחה כענין שאומרים בזמירות שבת יום שבתון אין לשכות, והביא מזה"ק שמות (צ"ב ב') זכור אתר דלית ליה שכחה ולא קיימא ביה שכחה דהא לית שכחה היינו ששבת הוא מקום שאין בו שכחה ולא קיימת בו שכחה.

וכן בשפת אמת (פ' כי תשא), כתב שבת יומא דזכירה, ומ"מ חלילה להקל מחמת כן בדבר שאחז"ל שגורם לשכחה, שאע"פ שיזכור מה שלמד בשבת מ"מ יש לחשוש שגורם ד"ז באופן כללי לשכחה וישכח ביום חול את התורה שלומד ביום חול, מחמת שעשה דבר הגורם לשכחה בשבת.

נר נשמה בשמן זית

נשאל רבינו זצ"ל, כשמדליק נר נשמה לעיינן אבותיו אם יש נפק"מ אם מדליק בנר דשמן זית או דשעוה, והשיב רבינו, **שמן זית עדיף**, (פתחי חיים מכתב צ"א ס"ג, ומובא בס' ראה ישר עמוד של"ה. ולמעשה רבינו זצ"ל היה מדליק נר נשמה מחלב כמנהג).

...

להקדים שניצל שמטוגן עם שמן זית

נשאל רבינו זצ"ל, מי שיש לו בשר ושניצל, וברכת שניהם שהכל, והשניצל מטוגן בשמן זית, האם יש לו מעלה של ז' מינים שיברך עליו קודם, דבברכותיהם שוות ז' מינים קודם, והשיב רבינו זצ"ל, **מסתבר שאע"פ שהוא טפל, סו"ס הברכה הולכת גם עליו [וכמ"ש"כ החזו"א או"ח סי' כ"ז סק"ט], ויברך עליו קודם [והגר"א גנחובסקי זצ"ל דן דא"כ אם ציפוי השניצל ממין חיטה או שעורה ג"כ יש בו קדימה].**

ולפ"ז אם יש לו אורז עם צימוקים וגם צלחת אורז בלי צימוקים אז יברך על האורז עם צימוקים, וכן אם יש לו סלט עם גרגרי רימון, (גליון מים חיים ט"ו בשבט, וכן כתב לי רבינו זצ"ל במכתב לענין ברכת שהחיינו דהוא גם בפרי מרוסק שנשתנה צורתו ומיץ רימונים וכיו"ב.

ובגליון יודבר דברי ט"ו בשבט הובא מרשכבה"ג מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א דזיתים וענבים מרוסקים אינם נחשבים במעלת שבעת המינים ואין בהם דין קדימה, ובאמת דד"ז במחלוקת שנוי דכ"ה דעת המג"א סי' קפ"ב סק"ב דשיכר כיון שברכתו שהכל אין לו מעלת ז' המינים, אבל הט"ז שם סק"א ס"ל דגם בו יש מעלת מין שבעה, וכן נראה בשעה"צ סי' ר"יא סק"ט מהפמ"ג א"א סק"ב לגבי מיץ רימונים ודבש תמרים דאע"פ שברכתו שהכל יש לו מעלת ז' המינים).

...

שמן זית בכלל בשמים הוא

כתב רבינו בטעמא דקרא (שמות פכ"ה ו') עה"פ שמן למאור בשמים לשמן המשחה, יל"ע למה לא כתיב ג"כ שמן לשמן המשחה כמ"ש שמן למאור, וי"ל דהשמן של שמן המשחה בכלל הבשמים הוא דגם שמן זית יש לו ריח טוב כמ"ש"כ הרמב"ם בהלכות ברכות (פ"ט ה"ג) שמן שכבשו או שטחנו עד שחזר ריחו נודף מברך עליו בורא עצי בשמים וע"ש בכ"מ, ולפ"ז היו ה' מיני בשמים בשמן המשחה.

וכמו כן סובר היה רבנו זצ"ל לגבי זהירות בקטן בדבר הגורם שכחה שצריך להזהר כיוון שיגרום לו שכחה לאחר שיגדיל, וכן במעוברת או סתם באשה שיכולה לילד יש חשש שיזיק הטבע אח"כ בהמשך לולד זכר כשיוולד, עוד אמר רבנו זצ"ל **שאינו סומכין על הנס ולכן לא יעשה מעשים הגורמים לשכחה אף בשבת**, וע"י חשוקי חמד ביצה (ט"ו א').

ובס' כל משאלותיך (עמוד קנ"ו) מה שהתיר רבינו לילך ע"ג שלג בשבת במנעל הפוך להציל עי"ז ממון חבירו מגנבים בשבת, ולא יחששו לשכחה דנעשה לצורך מצוה ולצורך שבת וכה"ג לא מזיק, ודן באוכל בסעודת שבת לכבוד שבת ממש, ומסיים שהיה מחמיר רבנו בזה למעשה גם בסעודות השבת ואינו טועם ממאכלים שיש בהם תערובת זית.

(אמנם במכתב בס' עזרת אליעזר ברכות עמוד ט"ז כותב רבינו שבסעודות שבת יכול לאכול בכל הסעודות זיתים ולא יחשוש לשכחה כי שומר מצוה לא ידע דבר רע ומסעודת מצוה של שבת לא ייזק וכן אם נמצא בסעודת מצוה כברית או בסעודת נשואין יכול לאכול שם זיתים כי שומר מצוה לא ידע דבר רע ומסעודת מצוה לא יזק).

...

ברכת שמן זית כששותה לזכרון

נשאל רבינו זצ"ל, בגמ' בברכות (ל"ו א') מבואר ששמן לבד הוא מזיק כששותה לחוד ונפסק בשו"ע (סימן ר"ב ס"ד) שאינו מברך עליו, מעתה יש לעיין במי שלוקח שמן זית בכפית כי רוצה את סגולת השמן זית לזכרון שלא בתוך הסעודה האם יברך שהכל כי אי אפשר ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה, ואת הברכה הראויה העץ לא תיקנו כי זה מזיק או שלא יברך כלום, והשיב רבינו, **לא יברך**.

ושאל, האם צריך לחזר לקחת מים מתוקים שברכתם שהכל ועי"ז לפטור את השמן זית או שמכיון שפטור מברכה לא צריך לחזר להתחייב בברכה, והשיב רבינו, **אם יכול למה לא**, (עזרת אליעזר ברכות ל"ו ב').

...

דבר שטיבולו במשקה והכשר

אחד מהז' משקין (להכשר ולחיוב נט"י לדבר שטיבולו במשקה) הוא שמן והוא דוקא שמן זית ולא שאר שמנים (שונה הלכות סי' קנ"ח אות ט"ז וע"ש משנ"ב סקט"ו).

נעשה נס לשושנים - שו"ת עם רבינו בדיני חנוכה, מתוך ספר שמחת מרדכי

שכח לברך שהחיינו ביום א'.

שאלה. הנה הדין הוא שמי שכח לברך ביום א' שהחיינו מברך בשאר ימים (ראה מ"ב תרמ"ד ג') וצ"ע מאי שנא מאכל פרי חדש ושכח לברך שהחיינו שאינו מברך יותר שהחיינו. תשובה. **בפרי אינו שמח כבר**.

...

ברכת הרואה בליל שבת

שאלה. האם אפשר לברך בליל שבת ברכת הרואה. תשובה. **אמאי לא**.

...

ברכת הרואה על נרות ביהכנ"ס

שאלה. האם אפשר לברך על נרות של בית הכנסת ברכת הרואה. תשובה. **מדומה שלא נהגו**.

הגדיל בחנוכה

שאלה. מה הדין קטן שמנהג שלהם הוא להדליק נ"ח כל יום בשקיעה, והגדיל בימי החנוכה האם ימתין לצאת הכוכבים דבשקיעה הוא ספק קטן, ומצות חינוך כבר נסתלקה ממנו. תשובה. **אין צריך להמתין שהכל מדרבנן** (ואע"ג שהוא תרי דרבנן).

...

נ"ח במקום ריח רע

שאלה. אדם שהדליק נ"ח במקום שהיה ריח רע ובשעת ההדלקה פיזר ריח טוב, ולאחר כמה דקות חוזר רוח רעה האם יצא יד"ח. תשובה. **יתכן שיצא**.

נא להעתיר בתפילה ובתחנונים ולהתחזק בתורה לרפואת תלמידו המובהק של מרן הגאון רבי יששכר מאיר זצוק"ל, הגאון רבי אליהו אליעזר בן עטיל הניה ברורמן שליט"א מר"י נר זרח - עוצם, הזקוק לרחמי שמיים מרובים.

נא להמשיך להתחזק בתורה ובתפילה לרפואת יוכבד איידל בת חנה רבקה תחי'